

ponendæ sufficient. Id præsertim servari debuit quoad primam dissertationem, quæ S. Leonis Vitam describit; ubi etsi non pauca castiganda, nonnulla etiam adjicienda erunt, plura tamen satis constant. Hunc tomum concludent ejusdem Quesnelli observationes et notæ in Leonis Epistolas, quas uti prolixiores ipse quoque post dissertationes vulgavit; easque, ubi opus erit, aliis nostris annotationibus distincte propositis emendabimus.

XXIII. Tertio tomo separatim edendo et ad justam molem compingendo occasionem dedit vetustissima Collectio Canonum et Constitutionum apostolicæ sedis, quam sub arbitrario et falso titulo *Codicis Canonum et Constitutionum Romanæ Ecclesiæ* Quesnellus in lucem produxit initio tomi secundi. Hæc ab eodem ex ms. Oxoniensi libro recentiori et valde mendoso vulgata fuit: Thuaneo enim antiquiori et optimæ notæ exemplari, quod serius novit, modicum nec satis apte usus est. Nos multo plura ex hoc codice aliunde accepimus. Accesserunt autem quamplurima ex alio hactenus ignoto, at pervetusto bibliothecæ Cæsareæ libro ejusdem collectionis; et his subsidiis permulta menda corrigere, et ipsam collectionem meliori ac primigeniæ formæ restituere potuimus. Cum vero, ut huic collectioni seu corrigendæ seu illustrandæ ex aliis quoque collectionibus aliquid adjumenti quærentes Romæ et alibi expenderimus quotquot invenire licuit manuscripta aliarum veterum collectionum exemplaria, in quibus omnia vel fere omnia laudatæ collectionis documenta, licet sparsim inserta, reperire et recognoscere non inutiliter contigit, aliam ex hoc studio multo præstantiorem utilitatem collegimus. Nacti enim sumus in his codicibus non pauca rarissima, vel etiam omnino ignota antiquissimi canonici juris monumenta, quæ post memoratam Collectionem vel emendatiora proferre, vel primum edere gratum et utile futurum arbitramur. Hæc quæ et cujus usus atque præstantiæ sint, ex iis intelligetur quæ dicentur in præfatione ad tomum tertium. Hoc vero diligenti quamplurimum manuscriptarum collectionum examine factum est, ut non solum aliquot ignotas et ineditas Collectiones Canonum deprehenderimus, sed plures etiam notitias nacti simus circa collectiones vulgatas, quæ novissimos quoque et eruditissimos harum rerum scriptores latuerunt, quibusque antiqui juris canonici historia illustrari maxime potest. Hinc tractatum *de antiquis tum editis, tum ineditis collectionibus et collectoribus Canonum ad Gratianum usque* Quesnellianæ collectioni præmittimus, quo hæc omnia fuse explicabuntur. Tandem post prisca documenta edentur quinque dissertationes Quesnelli, quas, cum ad Collectionem Canonum ab eo vulgatam pertineant, huc reservavimus nec non observationes nostræ, quæ eisdem confutandis, ubi perperam sensit, ex suscepto consilio necessariæ videbuntur.

XXIV. Distinctam singularum editionum notitiam, quæ in generali præfatione æquum locum habuisset, omisimus: hæc enim exhibetur in præfatione Quesnelli, quam, ne quid Quesnellianæ editionis ex instituti nostri ratione desideretur, additis paucis annotationibus mox subjicimus. Illud sub finem monemus, quod cum Romæ et alibi studiosorum hominum querelas audierimus de hodiernis editionibus, quæ folio magno ad magnificentiam impressæ tractandi ac legendi usui, præsertim nocturno tempore, difficiles sunt, folii parvi, quod commode evolvi ac legi possit, formam eligendam putavimus.

P. QUESNELLI

PRÆFATIO GENERALIS

N SUAM EDITIONEM OPERUM S. LEONIS MAGNI

I. Sanctæ Ecclesiæ catholicæ fundamentum a Christo positum unum est, fides divina. Fidei porro fons unicus, verbum Dei, seu illud quod sacris litteris expressum legitur, seu quod apostolis viva voce creditum per sanctorum Patrum traditionem ad nos usque transmissum accepimus. Quamobrem hic labor, hæc opera homine ecclesiastico digna in primis censenda est, quæ in eo ponitur, ut geminus ille catholice fidei alveus ab adventitia colluvie purior semper evadat: ne, vivis illis ac cœlestibus veritatis divinis aquis peregrinarum doctrinarum luto turbatis, inficiantur potius quam reficiantur fidelium mentes.

Secernendis eluendisque mendis quibus sacræ paginæ seu temporum ignorantia, seu malitia hæretico-

rum inspersæ fuerant, tam diligenti cura, tam felici A
 successu laboratum est ab eruditis Ecclesiæ catho-
 licæ alumnis, ut ab isto jam limpidissimo fonte
 scientiam salutis haurire cuique sine ulla erroris
 formidine liceat. At SS. Patrum scripta, per quæ
 velut per alterum alveum veritas a Christo capite ad
 nos usque volventibus sæculis traducitur, nondum
 ab errorum et interpolationum fece satis purgata
 sunt, nondum suæ puritati plene reddita: tametsi
 jam a centum quinquaginta et amplius annis hoc
 moliri cœperint haud mediocribus vigiliis viri im-
 pense docti, ut nobis sancti Patres toti quasi rena-
 scerentur. Ætati nostræ servata palma hæc videtur;
 in qua præcipuorum ex illis Opera accurata recen-
 sione, luculentisque eruditorum virorum commen-
 tariis illustrata vel prodierunt non ita pridem, vel B
 brevi sunt proditura. Mihi pro mearum tenuitate vi-
 rium hæc tam multiplicis laboris particula contigit,
 ut S. Leonis papæ Opera expurganda pristinoque,
 si posset, nitori restituenda susciperem: Leonis,
 inquam, scriptorum mole minimi, cognomine Magni,
 vius sanctimonia, gestisque juxta et scriptis rebus
 maximi; cujus scripta tanto sunt majoris in sacra
 traditione momenti, quanto et majores apostoli qui-
 bus successit, et Romana quam rexit Ecclesia, cæ-
 teris Occidentalibus antiquior, omnibus eminentior
 propter potentior, ut loquitur Irenæus, principa-
 liatem semper est habita.

In eo autem, quem nobis sumpsimus, labore tot
 antecessores habuimus, ut vix inter sanctos Patres
 unus sit cujus scriptis medicam manum plures adhi- C
 buerint, nec alius tamen qui ea cura magis indigeret.
 Antequam igitur nostri in hac editione instituti ac
 laboris rationem reddamus, operæ pretium est brevi
 hic elencho repræsentare quid ab aliis præstitum in
 suis editionibus, tum ne sua cuiquam debita laus
 pereat, tum ut quid opella nosira huic accesserit,
 facilius quisque possit intelligere.

II. JOHANNES ANDREAS Aleriensis in Corsica insula
 episcopus primam Operum S. Leonis I editionem
 procuravit (a) Venetiis ann. 1485; typis Andrea
 Parmensis socii artis impressoriæ. Hæc prima editio
 paucas admodum Epistolas continet Sermonibus
 adjectas.

Eadem editio ibidem repetita est an. 1505, in ty-
 pographico Bartholomæi de Zanis de Portesio, libra- D
 riæ artis peritissimo, expensis hæredum nobilis viri
 Q. Domini Octaviani Scoti.

Prodiit Parisiis anno 1511 alia editio, in qua in-
 sertus habetur tractatus *de Conflictu virtutum et vi-*
tiorum.

JACOBUS MERLINUS, theologiæ doctor Parisiensis,

(a) Dicendum est Romæ ante annum 1472, ut pate-
 bit ex dicendis in præfatione ad Sermones S. Leonis
 num. 22. Addenda est etiam altera ejusdem editionis
 repetitio Venetiis an. 1482, quæ præcescit Venetam
 anni 1485. Hoc loco memoranda pariter est interpre-
 tatio Italica Sermonum S. Leonis ex eadem Aleriensis
 editione Latina; ita ut et quinque epistolæ ejusdem
 pontificis, et ipsa Aleriensis nuncupatoria epistola

evulgavit Parisiis an. 1524 Isidorianam Conciliorum
 et Epistolarum pontificiarum Collectionem, in qua
 Epistolæ Leonis nonaginta quatuor habentur, multis
 quidem locis mendosæ, sed vicissim in aliquibus
 multo recentioribus emendationes. Prelo hæc iterum
 subjecta Coloniae an. 1530, et Parisiis 1535.

PETRUS CRABBE, Minorita, Mechliniensis amplio-
 rem Conciliorum editionem accuravit an. 1538, ex-
 cuditque Coloniae; in qua, ut monet ille, *Epistola-*
rum Leonis papæ I magis propria et apta ordinatio;
quæ enim, addit idem, prius confuse conscriptæ sunt,
nunc secundum consulum (modo sciri possint) et men-
sium debitum ordinem sunt constitutæ; quibus deficien-
tibus ordo reliquarum Epistolarum, qui aptior visus
est, servatur. Prima igitur laus tentati Epistolarum
 istarum ordinis Crabbeo debetur, cujus editio denuo
 excusa est an. 1551.

PETRUS CANISIUS Noviomagensis, clericus tunc Co-
 loniæ diocesis, qui postea societati Jesu nomen
 dedit, ac pietate doctrinaque insignis fuit, uberiorem
 Operum S. Leonis collectionem publicavit Coloniae
 ann. 1546 et 1547: *Admiriculo, ut scribit, admodum*
vetustorum et emendatissimorum exemplariorum adju-
tus, quamquam haud sine gravi labore. Laudanda viri
 adhuc tum junioris diligentia; non laudandus ubique
 successus: dum enim auctiorem vult promere Leonem,
 ejusdem scriptis inseruit libellum illum *De conflictu*
vitiorum et virtutum, quem vel sola mentio Regulæ
 S. Benedicti non esse Leonis nostri persuadere de-
 buerat. Plura etiam menda magnificasque aliquot
 epistolarum inscriptiones continet, quæ nec in ante-
 rioribus Canisiana editionibus, nec in codicibus
 mss. leguntur, ut suis locis annotabimus.

LAURENTIUS SURIUS Carthusianus tota Ecclesia
 celebris operam suam in Leonis editione navavit an.
 1561, in qua multum se temporis ac operæ posuisse
 profitetur in corrigendis illius operibus, licet ante
 annos aliquot, inquit, doctorum virorum studio emen-
 data prodissent. Fateatur tamen non se totum Leo-
 nem suæ ubique integritati ita restituisse, ut nihil
 jam reliquum esset castigatione dignum: *Nec mirum,*
inquit, cum ipse Leo futeatur etiam tum cum adhuc in
humanis ageret, vitiatam fuisse epistolam illam suam,
quæ est ad Flavianum.

Idem Leonis Epistolas inseruit suæ conciliorum
 Collectioni, quæ anno 1567 Coloniae prodit et prio-
 rem editionem omnium illius Operum anno 1569
 Coloniae recudit.

JOHANNES SICHARDUS Clementis Romani Opera col-
 legit, quibus et veterum pontificum pseudoepistolas
 adjecit. Hæc post plures editiones (b) in Germania emis-
 sas Parisiis etiam prodierunt anno 1568, cum plurimum

Italice reddite fuerint. Hujus autem rarissimæ edi-
 tionis in-tolio, quam apud cl. virum apostolum Ze-
 num inspicere licuit, hic titulus est: *Corsini di Bar-*
tolomeo Fiorentino. Sermoni del Beato Leone papa di
lingua Latina in lingua Toscana da lui tradotti adi 21
di Maggio 1485.

(b) De Sincera Sichardi editione Basileen. i. an. 1536,
 vide præfationem ad Epistolas S. Leonis num. 23.

pontificiarum epistolarum præsertimque Leonis nostri accessione, quas ad fidem veterum exemplarium Victorinorum restitutas fuisse testatur editionis hujus procurator anonymus. Hæc ipsa est editio quam Scharidi nomine designavimus in nollis et variis lectionibus.

JOANNES ULIMMERIUS prior S. Martini Lovanensis, ceterique ejusdem cœnobii canonicæ regulares anno 1575 Leonis Opera cum mss. codicibus contulerunt, inter quos velustum Epistolarum codicem Joannis Vuamesii J. U. doctoris laudat Ulimmerius. Hæc editio Lovanii annis 1575 et 1577, et Antuerpiæ 1585, prodit.

Insertæ quoque habentur Litteræ Leonis editioni Conciliorum Venetis emissa an. 1585, apud Dominicum Nicolinum, qui operam DOMINICI BOLANI ex ordine Prædicatorum in illorum recensione positam maxime commendat.

Successit his omnibus celebris illa Epistolarum Decretalium summorum pontificum Collectio, quæ Romæ prodit ex Ædibus Populi Romani an. 1591, a doctissimo cardinale ANTONIO CARAFFA sacrorum Bibliorum et sanctorum Patrum editionibus notissimo adornata, ope vetustissimorum codicum Vaticanæ bibliothecæ et aliorum ex diversis et longinquis regionibus undique conquisitorum. Id quidem in epistola ad Innocentium IX nuncupatoria testatum reliquit ANTONIUS DE AQUINO, qui raptò præmatura morte Caraffæ, quem incumbentem operi adjuverat, ejus in lucem emittendi provinciam suscepit.

SEVERINUS BIXIUS, inenite præterite sæculo, suam illam Conciliorum edit. Latinam an. 1606 in publicum emisit Coloniae, quam altera Græco-Latina post duodecim fere annos subsequuta est, anno scilicet 1618. Quæ postrema Morellianis typis Parisiis excusa est anno 1638. His porro insertam habemus Epistolarum S. Leonis collectionem.

Integra Leonis opera Parisiis ante annum 1614 et 1618 edita fuisse non novi: illa autem una cum Maximi Taurinensis et Petri Chrysologi homilias edita sunt tribus auctoriora sermonibus ex veteri ms. Nicolai Fabri codice, quem nunc celeberrima Thuanorum bibliotheca Parisiensis servat caractere quasi Saxónico exaratum. Hæc postmodum prelis sæpe sæpius repetitis excusa tum Lugduni, tum etiam Lutetiae Parisiorum annis 1623, 1633, 1651, 1661, 1671 et 1672. Demum postrema Parisiensis Conciliorum omnium congeries locum Epistolis S. Leonis PP. dedit tom. IV.

De Leone nostro optime etiam meriti sunt doctissimus cardinalis Baronius, qui plures sancti pontificis epistolas suis Annalibus inseruit ex codice Arelatensis Ecclesiæ, descriptas, et Gerardus Vossius Tongrensis præpositus, qui nonnullas ex mss. codicibus cardinalis Sirleti magni apud eruditos nominis publicavit suis notis illustratas. Immo spoponderat idem

(a) Hi libelli et duo sequentes, utpote Leoni perperam affixi, inter suppositiva opera in tomum sequendum rejiciuntur, ubi et Quesnelli argumenta ac

A Vossius editurum se opera omnia S. Leonis in multis suo studio atque labore recognita, aucta, et illustrata. Ita profitebatur ad calcem Operum S. Ephrem à se editorum; sed morte præventus, ut opinor fidem liberare non potuit.

Sua laus pariter hoc nomine debetur doctissimo Jacobo Sirmondo e S. J. quod Leonis Epistolis Gallicanæ Ecclesiæ attinentes ad mss. codices antiquos emendavit, unus additione auxit, et notis etiam suis exornavit, quas uberiores repræsentat appendix tom. IV Labbeianæ Conciliorum editionis.

Denique præcipuæ Leonis epistolæ ad Flavianum emendandæ et illustrandæ operam suam contulerunt, ac partim Latinam, partim Græco-Latinam ediderunt Josias Simlerus in Collectione Scriptorum de duabus in Christo naturis Tiguri an. 1571, et Joannes Leunclavius anno 1578, uterque extra Ecclesiæ castra positus: necnon et duo catholici doctique viri Gerardus Vossius jam laudatus, et Petrus Franciscus Chiffletius S. J. ad calcem Operum Vigilli Tapsensis

III. Post tot tantorumque virorum curam ac diligentiam in emendando Leone illustrandoque collocatam, aliquid operæ reliquum nobis fuisse nemo facile credet, nisi quid a nobis fuerit præsitum vel jam oculis ipse lustraverit, vel hic quæ pro reddenda consilii nostri ratione præfari tenemur, perlegerit.

TOTUM Opus in duos tomos partiti sumus: quorum primus quidquid Leonis est complectitur; in alterum quæ Leoni accedunt, vel appendix nomine, vel illustrandi Scriptoris nostri gratia, non sine lectoris commodo conjecimus.

Libelli duo plane aurei (a), DE VOCATIONE OMNIUM GENTIUM cæteris Leonis Operibus præeunt: quoniam scripti ab eo videntur cum adhuc archidiaconi munere fungeretur in Ecclesia Romana. Jampridem editi fuerant, primum inter S. Ambrosii Opera, postmodum inter Pro-periana, ubique cum mendis longe plurimis ac gravissimis, quas ope præclari codicis ms. Thuaneæ Bibliothecæ eluimus, collatis etiam antiquis editionibus, quæ nonnumquam in dubiis subsidio fuerunt. Breviores Notas sparsimus, ubi lucem obscurior textus poscere visus est; ab uberibus, quibus patebat celebris materies et diuturnis vexata disputationibus, consulto abstinuimus, ne contentioni studere magis videremur, quam illustrando Scriptori.

AUCTORITATES DE GRATIA ET LIBERO VOLUNTATIS ARBITRIO subsequuntur. In quibus recensendis mihi a nobis laboratum: quia et jam olim ab omnibus Conciliorum et Epistolarum Pontificiarum editoribus emendatæ, et mss. earundem codicibus abundant bibliothecarum foruli.

EPISTOLA seu LIBELLUS AD DEMETRIADEM VIRGINEM succedit utrique illi opusculo. Mss. porro codicum, dissertationes ad eos Leonis asserendos lucubrante confutabuntur.

qui illum contineant, tanta penuria est, ut ne unum quidem in naucisci potuerimus, qui in locis obscuris depravati que restituendis opem ferret. Sola exemplaria antiquitus edita adminiculo fuerunt, cum schoiis periretibus Petri Nannii Alemariani in S. Ambrosii Opera Basileæ excusa an. 1531. Ubi hæc defuerunt, conjecturæ indulgendum fuit: an infelici successu, unusquisque iudicabit.

Erunt fortasse non pauci, qui reum se possent temeritatis ac non expectati doctiorum iudicii, quod tria opuscula proxime numerata Leonis operibus indubitanter accensuerim, ne uno quidem in Leonis gratiam clamante codice vel excuso vel ms. reclamante ab octingentis et amplius annis conciliorum scriptorumque plurium testimonio. Hoc unum in præsentâ postulo, ut se paulisper ab omni præiudicio sustineant, qui ita sentiunt; usque dum dissertationes 2, 3 et 4 quibus consilii nostri rationes continentur, perlegerint. Interim temeritatis notam abs me deprecor doctissimorum virorum exemplo, qui scriptoribus celeberrimis nonnulla opuscula ex tenui styli suffragio vindicare ac sub eorum nomine publicare non dubitarunt.

Scrmones Pontificis nostri (a) excipiunt præmissos libellos: quæ pars Operum Leonis, quia magis in omnium usu omniumque teri solita manibus, magis etiam varietati lectionum; interpolationibus, mendisque fuit obnoxia. Quod ad eosdem spectat, duo sunt generâ codicum mss. qui occurrunt in bibliothecis: alii continent omnes sermones Leonis in unum corpus collectos; et secundum solemnitatum anni seriem ordinatos, eo fere modo; qui in editis conspiciuntur; alii vero sunt Lectionarii libri ad usum Ecclesiarum descripti, qui variorum Patrum Leonisque imprimis sermones et homilias habent in noturnis officiis recitandas. Id priores commodi habent, quod sub uno conspectu omnes Auctoris nostri sermones complectantur; incommodi vero, quod recentiores plerumque sint; et quia longius a fonte recedunt, minus emendandis erratis idonei. Posteriores antiquitate proculdubio præstant cæteris; at non uno laborant incommodo. Primum est quod non omnes continent sermones, et hi quidem aliquos, illi alios pro diverso Ecclesiarum more; quarum usui descripti sunt: adeo ut immensa et innumera plerumque evolenda tibi sint volumina, ut paucos aliquos sermones ad illos codices recenseas. 2° Cum fides variis propriisque locorum solemnitatibus accommodati sint; sæpe sæpius peregrinis quibusdam additionentis et ab auctoris mente prorsus alienis auctoritas habentur: quibus nonnumquam discernendis vix sufficias. Insignè huiusmodi exemplum habes in sermone 41 qui quartus est de quadragesima. 3° Quia his sermonibus describendis additi sunt

A sæpissime rudiores monachi, nec satis linguæ Latinæ periti, hinc maculosi mendisque scatentes frequenter huiusmodi libri occurrunt. Iis igitur ex æquo et bono usi sumus, nec fidem cuiquam habuimus, nisi re perscrutatius examinata.

Sermones omnes sub una numerorum serie ordinavi, non omissa tamen usitata prius numerandi ratione. Nulli suo loco moti sunt, tribus solummodo exceptis, scilicet quarto in anniversario assumptionis suæ, sexto de collectis et eleemosynis, et nono de jejuniis decimi mensis: qui olim ex codice ms. v. cl. Nicolai Fabri ad calcem cæterorum adjecti erant; nunc vero suo loco jacent col. 49, 57 et 61. Numerum sermonum non attimus, immo vero minimus, uno et altero in appendicem rejectis. Unicum sermonem 96 in cathedra S. Petri (b), ex Regio codice descriptum cæteris accensuimus, nec accensuisse pœnitet. Etsi enim hoc ipso præfationis loco primæ editionis nostram ipsi censuram castigavimus, re tamen iterum examinata styloque perpensa, ad prorem mentem redimus; hunc sermonem Leonis adjudicare non ausi

Quid ex Pontificali Romano, quamque ob rationem Sermonibus attexuerimus, quid istorum appendicula contineat, admonitiones suis quæque locis præfixæ satis superque explicant.

IV. EPISTOLÆ (c), quæ ultimam tomî primi partem occupant, primum merito locum inter Leonis Opera omnium sententia tenent; eo quod plurimi habeant decreta, quæ ad totius ecclesiasticæ disciplinæ seu generalis seu sacramentalis notitiam conferant, ac præsertim pœnitentia, in quam quasi sibiulam, idcirco Ecclesiæ disciplinam coarctari jam olim Pacianus monuit. Nec disciplinam solam perdocent epistolæ, sed et quidquid rerum majoris momenti, ab anno 440, per viginti et amplius annos actum est in Ecclesia; id fere totum his epistolis vel continetur, vel illustratur.

Sed porro circa eas a nobis præstita sunt. 1° Rejectæ spuria ac subditiæ. 2° A germanis abstersæ mendorum et interpolationum maculæ. 3° Mutatus ordo et ad genuinum quoad fieri potuit revocatus. 4° Atctus est plurium accessione earum numerus. 5° Suam cuique synopsis præfiximus, quod nec in Sermonibus est omissum. 6° Quotquot occurrerunt ad S. Leonem datæ ab aliis Epistolæ, relativis ejus litteris inseruimus, quibus intelligendis sæpe sunt necessariae, nec legenti Leonem plerumque ad manum sunt.

Unam, quæ est ad Germaniarum et Galliarum episcopos, de chorepiscopis, omnino rejecimus: quia de ejus suppositione dubitari non potest; rejectionis que causas dissertatione 11, quæ tom. II habetur, exposuimus. Septimam (d), quæ ad Septimum scri-

(a) Confer nostram præfationem Sermonibus præmissam.

(b) Ille sermo suppletus et integer in appendice suppositiorum sermonum edetur serm. 14. Admonitio eadem præfixa legenda erit.

(c) Vide præfationem Epistolis præmissam.

(d) Hanc, quæ in nostra editione est epist. 2, et sequentem ad episcopos Siculos, quæ nobis quoque est epist. 17, Leonis prorsus adjudicandas in peculiaribus admonitionibus demonstrabimus.

pta legitur, et decimam septimam, quæ ad universos Siciliae episcopos, ex epistolarum Leonis nostri numero expungendas censuimus in notis, suum tamen eis locum servavimus, ne doctiorum iudicio, quibus rationes nostras subjicimus, præjudicare videamur.

De genuinarum emendationibus abunde a nobis ratio reddita in notis, ad quas lectorem remittimus.

Immutatum epistolarum ordinem incusabit aliquis, tum quia molesta res videtur antiquo numero assuetis, novum menti velut inscribere, tum quod difficile futurum sit loca a Scriptoribus sub priori numero citata adire, epistolis scilicet novo notatis numero, et ignoto jam ordine collocatis. Verum omnem incommodi metum auferent indices præfationem secuturi, qui non posteriorum modo editionum ordinem repræsentabunt, sed et antiquorum, quod in nullis aliis invenias. Jam vero quam necessario invenienda fuerit nova epistolarum ordinatio, facile intelliget quisquis recentiore nostram cum antiqua contulerit, perpenderitque quantopere chronicus epistolarum historicarum ordo et memoria adjuvet, et ad claram rerum notitiam conferat, et enodandis plurimisque gravissimis difficultatibus prodesse consueverit. Innovandi ordinis necessitate auxit, et earum accessio epistolarum quas primum publicamus, et veterum confusio: ut enim quæque secundum annorum ordinem positæ unam historiae seriem constituunt; ita si triginta de novo additæ, et triginta ex antiquis, quæ nullo temporum ordine servato prius editæ sunt, promiscue collocarentur, infame omnino et inconditum epistolarum corpus conflarent. Tantum vero interest epistolas restituta genuina serie recenseri, ut Pelagius II PP. seu sub ejus nomine Gregorius Magnus, in epistola ad Eliam et cæteros Istricæ episcopos, hoc in eis arguat, quod facti faciendi causa aliqua ex S. Leonis epistolis ac encycliciis testimonia sumpsissent permixto confusoque ordine. Et statim recensens ipse testimonia ab Istricis episcopis prolata ex epistola ad Leonem Augustum, quæ antea 78 numerata, nunc vero 152 nostræ editionis est (a), hanc ultimam Leonis epistolam vocat; ultimam procul dubio codicis epistolarum, qui Romæ pontificum manibusolvebatur, qualis nullus (b), puto, ad hanc usque diem emersit e tenebris. In Thuaneo exemplari ms. Codicis Romani, huic adjicitur: Collectio triginta et trium epistolarum Leonis nostri, quæ antiquissima est et vix ab ipso Canonum et aliorum Constitutorum Codice divellenda: eandem tamen esse, quam Pelagius II et Gregorius I

præ manibus habebant, non ausim affirmare: quia licet epistola ultima ab illo appellata, ultima sit earum, quæ ad Leonem Augustum datæ sunt, in laudato Codice, non omnium tamen ultima est: duæ enim ad Anatolium, tertia ad episcopos qui Chalcedonensi concilio interfuerant, quarta ad Dorum Beneventanum, et post aliqua interjecta, quinta ad Theodoritum habentur in eo exemplari ms. An ei postmodum superadditæ fuerint, asserti vel negari a quoquam nisi divinando posse non existimo.

Jam de aucto epistolarum numero paulo fusius disserendum. Duas ex Collectione Romana Luca Holstenii viri doctissimi accepimus: tertiam enim ante ipsum non editam ex Grimánico Codice emendatiorem habemus. Unam ex Codice Bonævallensi descriptam subministravit Tomus I antiquorum Conciliorum Galliæ J. Sirmondi. Unicam etiam transcripsimus ex Bibliotheca Floriacensi; sed cujus fides plurimum vacillat.

V. Sed viginti et octo insignes epistolas debet Ecclesia Codici Cardinalis Dominici Grimani, quem bibliotheca domus Institutionis Oratorii D. Jesu in Parisiensi S. Michaelis suburbio nunc possidet dono acceptum a R. P. Andrea de Berziau Oratorii presbytero de eadem domo bene merito. Huic Codex, paternæ hæreditatis pars non ignobilis, obvenit a nobilissimo viro, parente suo, Theodoro de Berziau Classium Inquisitoriarum in curia Parisiensi præside, non avita solum nobilitate, sed propria etiam laude propter eximias animi dotes, litterarumque studium singulare clarissimo. Is porro Codicem Leoninum cum aliis optimæ notæ habuit a Vitrico suo illustrissimo Andrea Huralto Mæxæo Regibus Christianissimis Carolo IX, Henrico III et Henrico IV, a sanctoribus consiliis, viro in tractandis publicis rebus prudentiæ dexteritatisque non vulgaris, quem celeberrimus Huraltus Chevernius Franciæ cancellarius regii sigilli custodem etiam se vivente deligi peroptarat, quem denique gemina ad rempublicam Venetiam legatio difficillimis temporibus feliciter obita clarum reddidit. Is cum ea occasione Venetiis ageret, ut erat litterarum studiosissimus, plurima selectorum librorum volumina, partim excusa, partim manu-cripta diligenter acquisivit, pecunia redemit, inque Gallias exportata suæ intulit bibliothecæ. Ex hujus penu jam a septuaginta et quinque annis aliqua Synesii Opuscula Græca prodire studio Frederici Morelli Regii tunc in Academia professoris, ope ms. codicis Græci, qui Epistolas et Tractatus aliquot continet, quo etiam usus est, mutuante eo-

(a) Nobis est epist. 162.

(b) Ratisponensem præstantissimam collectionem invenire nobis feliciter contigit: in qua quidem ultima Leonis epistola est illa, quæ a Pelagio II indicatur; eamque esse collectionem a Vigilio papa compactam et indicatam ab eodem Pelagio ostendimus in præfatione ad Epistolas numer. 42. Hinc Quesnelli inquisito, num hæc collectio exhibeatur in Thuaneo codice, omnino superflua, et aliunde etiam inanis est. Cum enim in hoc codice continetur collectio 5

quam non Romanam sed Gallicanam tomo tertio probabimus; tum vero Leonis epistolæ 32 in eadem collect. 5 primitus descriptæ desinunt, non in epistola ad Leonem Augustum, sed in epistola ad Dorum; adeo ut ea solum, quæ huic epistolæ in Thuaneo codice subjiciuntur, additamenta sint, quæ in puris ejusdem collectionis manu-criptis desunt, nec indicantur in ipsa Thuanei codicis tabula, ubi primævæ originis monumenta recensentur.

dem Morello, doctissimus Petavius in sua omnium A
Synesii Operum editione anni 1612, annis 1631 et
1640 repetita. Servatur modo codex iste in Orato-
riana eadem Sammichaelini suburbii bibliotheca.

Venetis igitur asportatus in Gallias nostras codex
Epistolarum S. Leonis, qui olim fuerat celebris illius
Dominici Grimani cardinalis : ita enim codicem no-
tatum num. 1124 propria, ut videtur, manu inscrip-
serat : Liber DOMINICI GRIMANI CARDINALIS S. MARCI.
Is fuit Antonii Venetiarum ducis filius, Sabellici, Ni-
phi, Erasmi, Pici Mirandulæ, aliorumque scriptis
celebratissimus, episcopus Portuensis et patriarcha
Aquilieusis, vir inculpatissimæ vitæ, raræ in patrem
pietatis, omnium scientiarum peritissimus; qui in-
structissimam 8000 voluminum bibliothecam, omni-
jugis, ut de ea loquitur Erasmus, omnium linguarum B
libris refertam reliquit, quam nescio an eandem
illam esse recte crediderim bibliothecam, quam in
cænobio D. Antonii Venetiarum idem Dominicus Gri-
manus cardinalis extruxit, instructisque marmoreis si-
gnis ac libris exquisitissimis publicæ commoditati,
sumptu maximo : quod ita testatur Joannes Dominicus
Trajanus in præfatione Operum Guillelmi Alverni
episcopi Parisiensis, quorum editionem Venetiis
procuravit an. 1591, ope imprimis Grimani hujus
bibliothecæ codicis. Ex his libris manuscriptus unus
fuit, quem laudamus, quemque ut eximæ notæ codi-
cem cardinali obtulerat quidam Antonius Bellonus
Utinensis Tabellio (a), quod ejusdem epistola seu
Donationis libellus codici præfixus testatur. Hunc
describimus, posteris scilicet significaturum ex quo C
primum fonte, quem quidem noverimus, prodierint
tot egregiæ Leoni Magni epistolæ.

Reverendissimo D. D. Dominico Grimano cardinali
Sancti Marci Antonius Bellonus Utinensis Tabellio
S. P. D.

Audio te Venetiis erigere bibliothecam, pulcherri-
mum Grimanz virtutis atque munificentiz monimen-
tum, et maxime lætor : ipsa enim artes liberales, unde
clarus honos, colentur in omne tempus. Debebunt et
tibi plurimum studiosi, qui posteros omnes multorum
participatione voluminum quæsieris fieri sapientes.
Nec mirum : quippe ille es, in quo sapientia cum li-
beralitate, liberalitas cum sapientia de principatu con-
tendunt. Ut autem ipse quantulocumque possum mu-
nusculo tuam augeam istam bibliothecam (librorum D
namque vetustate, copia, delectu condecoratur) divi

(a) De hoc præstanti viro vide Muratorium *Rerum
Italic.* tom. XVI, pag. 23 et 68. Alias vero ejusdem
Bellonis litteras scriptas anno 1515, iis anteriores,
quas Quesnellus huic præfationi inseruit, hic appen-
dimus. Ex his enim inter cætera discimus, eximium
hunc Leoninum codicem antequam in ipsius Belloni
et cardinalis Grimani potestatem veniret, fuisse Pe-
tri Passerini, celebris Forojuliensis patriæ antiqua-
rii, de quo idem Bellonus in epistola eodem anno
data ad Jacobum Purlilianum comitem scripsit : *Nihil
est in universa patria librorum veterorum, nihil anti-
quæ sculpturæ, quod non accurate viderit, adamussim
collegerit, etc.*

Antonius Bellonus Petro Passerino Sal.

Librum sanctissimi Leonis papæ, dono quamvis abs

PATROL. LIV.

Leonis coarctem hunc antiquitate venerabilem ad te do.
Videbis, et si dignus visus fuerit, delectis inseres. Cæ-
terum spero, si virtuti fortuna se subscribere dignata
fuerit, te quemadmodum scientia et sanctitate, ita gra-
du et sede, quo nil sane bonis omnibus desideratius,
relaturum quondam Leonem ipsum, decimo, qui sedet,
si forsans majorem non licet dicere, in nihilo certe in-
feriorem. Vale.

E regione istius epistolæ habetur etiam nuncupa-
torium codicis ejusdem epigramma Germani Belloni,
Antonii, ut promptum est credere, consanguinei. Et
hoc lectori repræsentato.

En, Grimane, Leo, veteri qui scriptus in Albo
Ad te cælesti convolat e specula.
Cuius diva tibi fauste dat dextra Libellum,
Felicemque novo nuntiat ore senem;
Perpetuumque tibi tandem promittit honorem,
Qui celer a lævo Juppiter axe tonat.
Ergo cape, atque inter sacra volumina Pallas
Condet, et in propriis hæc dabit esse locis.
At quæ hunc dextra dedit, propria te sede reponet,
Et te felicem Juppiter usque dabit.

Leoninus iste Grimani codex annorum fere est non-
gentorum, continetque centum et septem Leonis
epistolas, quarum viginti et octo antehac numquam
editæ; quas authenticas germanasque esse et stylus,
et materies, et codicis antiquitas, et quidquid optimæ
notæ sinceritati fetus suffragari potest, manifestissime
demonstrant. Earum præterea nonnullas indubitata
fidei asserunt testes locupletissimi ex variis orbis
Christiani regionibus, ex Africa, inquam, Italia,
Gallia, et Anglia advocati, sedis apostolicæ pontifices
Vigilius papa et Pelagius II, Facundus Hermianensis
episcopus, Prudentius Tricassinus episcopus, et Beda
presbyter, qui fragmenta earum aliqua protulerunt
suis locis notanda. Leo ipse plures earumdem indicat
in aliis ejusdem materiæ epistolis, ut in notis nostris
observatum lector inveniet.

Nec hoc solum debemus Grimano codici, quod
plurimis magnique momenti epistolis auctiora Leonis
scripta reddiderit, sed etiam quod longe emendatiora
quam ante essent. Nullus enim codex occurrit ex quo
plures insignioresque castigationes hauserimus.

Post epistolas habes aliarum aliquot fragmenta,
ut et Commonitorii legatis ad Chalcedonense conci-
lium proficiscentibus dati; quibus et unica adjicitur
quæ restat Juliani episcopi Coensis ad Leonem Au-
gustum epistola; cujus Juliani tot ad Leonem nostrum
datæ ex legationis officio litteræ nisi temporum in-
juria excidissent, et Leonis nostri epistolæ, et rerum

*te mihi quondam datum, non ut meum, sed ut tuum
adhuc reverenter custodivi. Ita enim accipere servare-
que nolui, ut de Leone tibi liceret non minus quam de
me ipso disponere. Cupio nunc ad tui imitationem An-
gelum Gabrielem illius munere, si concedas, afficere.
Poterit enim, cum sit patricius in republica Veneta et
litteraria præstantissimus, et Leonem suæ dignitati re-
stituere, et nobis prodesse plurimum. Tu vero de libro
non amplius poteris, de me tamen ut semper disponere.
Vale.*

Hanc Belloni epistolam, sicut et recitatum alterius
epistolæ fragmentum, nobis pro humanitate sua com-
municavit comes Franciscus Florius cathedralis Uti-
nensis primicerius, qui de optimis studiis, ac de ve-
tustis documentis rebus pluribus bene meritus est.

tunc in Ecclesia gestarum memoria maximam inde lucem mutuarentur.

Tomum primum fere claudit Vita S. Hilarii Arelatensis episcopi scriptore S. Honorato episcopo Massiliensi illius discipulo. Hæc ut Leonis Operibus subiceretur, postulavit initum a nobis Apologiæ Hilarianæ conscribendæ consilium; cujus occasione cum plurima ex ejus Vita decerpserimus in dissertatione quinta lectori fontem ipsum adire cupienti commodum erit eum sub oculis invenire. Nec fas fuit ejus consanguinei, magistri, et in episcopatu Arelatensi prædecessoris Honorati Vitam ab ipso Hilario conscriptam ab hujus Vita sejungere, tum propter arctum utriusque nexum, tum ut quod reliquum habemus Opusculorum Hilarii si quis cum ejus Vita et Apologia conferre voluerit, ea ad manum habeat, et quidem castigatiora antiquis exemplaribus, quæ etiam rara sunt. Habes eodem loco Melrum de Genesi ad S. Leonem papam, quod sub Hilarii nomine circumfertur, et perbreve ejusdem epistolam ad Eucherium Lugdunensem episcopum scriptam.

VI. TOMUS ALTER hujus operis complectitur Appendixem seu Codicem canonum et constitutorum sedis apostolicæ ex codicibus mss. Thuanæ et Oxoniensi nunc primum editum, deinde Dissertationes tum in ipsum hunc Codicem, tum in Leonem nostrum; denique notas, varias lectiones et observationes nonnullas.

Codicem illum (a) amplissimum vetustissimumque inscripsi omnium qui huc usque editi sunt in lucem, nec contra aliquem dicturum confido. Certe si de codicibus canonum et constitutorum Romanæ Ecclesiæ loqui velimus, amplius aliquid audeo: nec enim vetustissimum modo et amplissimum, sed unicum dicere debueram. De Justelli prisco codice quid sentiendum, dissertatio nostra duodecima explicat. Dionysii vero Exigui uterque codex, unus canonum synodicorum, alter Epistolarum pontificiarum, nunquam conditus est ad usum Ecclesiæ Romanæ vel episcoporum Romanorum seu mandato seu consilio; sed ille quidem instantia Stephani episcopi Salonitani, hic vero Juliani presbyteri Sanctæ Anastasiæ piis, ut ipse ait, studiis et sollicitudine; quos postmodum usu celeberrimo Ecclesia Romana complexa est: ita enim ex Cassiodoro (*Div. Lect. cap. 5*) asserunt vulgo scriptores rei canonicæ; licet de solo canonum ecclesiasticorum codice precibus Stephani adornato, non de altero, id Cassiodorus asseveret. Verum sit ita de utroque; hæc tamen una laus Codicis Dionysiani, quod privati hominis industria conditus, ab Ecclesia Romana meruerit adoptari, suisque deputari usibus sexto sæculo jam mediâ partem elapso. At codex noster is ipse est quem sibi confecit Ecclesia Romana statim atque scripto jure et ipsa administrari cœpit et Ecclesias ad suam ordinationem pertinentes regere. Enimvero ante Nicænos Sardicensesque condi-

(a) Hunc codicem vetustum quidem et eximium esse nemo inficari potest. At nec amplissimum esse omnium collectionum, nec Romanam collectionem exhibere, patebit ex iis quæ tomo tertio de eodem

tos canones sola consuetudine ecclesiastica, solis regulis partim a principibus apostolorum, partim a proximis eorum successoribus usu ipso vivæque traditionis manu acceptis jus ecclesiasticum dictum videtur in Ecclesia Romana; post Sardicensem vero synodum, de condendo canonum codice cogitari cœpit, qui ex Nicænis Sardicensibusque canonibus sub una numerorum serie colligatis conflatus, solus per aliquod tempus rerum ecclesiasticarum regendarum legem sanxit, ac variis per succedentes ætates accessionibus auctus eam formam induit, quam nunc habes præ oculis, quæque Jucentorum beatorum illius ævi annorum disciplinam genuine repræsentat.

Vel ex hoc uno intelligit quisque cujus palato sapiunt antiquitas ecclesiastica et canonica disciplina vetus, quo in pretio habendum egregium istud utriusque *κατάλογον*, quo melius aliquid et ecclesiasticæ rei convenientius haud scio an præsentæ sæculo fuerit a tenebris vindicatum. Plura tamen adhuc sunt quæ codicem commendent. Quid enim quod exhibet antiquam illam canonum Orientalium versionem, quæ in usu fuit per plures Ecclesias Occidentales ante Dionysianam? Hanc quidem ex parte habemus in Isidoriana Collectione; sed nec hanc illam antiquam esse confidentius quis pronuntiare ausus esset, antequam id ex ejus collatione cum nostra appareret; nec sincera omnino habetur apud Isidorum, sed mendis, interpolationibus, aliisque corruptelis vitata. Præterea antiqua Romanæ Ecclesiæ disciplina ex ista versione innotescit, dum aliquos canones Orientales ab ea rejectos docet, alios mutatos suoque accommodatos usui: quod ex Dionysii versione obscurum manet, quippe qui canones ad fidem Græci textus transtulit, non habita ratione receptæ ab Ecclesia Romana disciplinæ. Mitto quod antiquas primasque habet versiones opusculorum sanctorum aliquot Patrum, qui sæculi quinti initio celebres fuere, et pontificum Romanorum concilio- rumque usu consecratæ; quod Romanæ Africanæque disciplinæ nexum notio- rem facit; quod plures fidei libellos qua editos, qua non antehac editos continet; quod aliqua Africanorum decreta in editis prætermissa redintegrat; quod epistolas aliquot Romanorum pontificum aliaque monumenta egregie interpolata sinceritati suæ restituit; quod non ea solum exhibet quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinent, sed etiam quidquid fere pro fidei causa actum scriptumque est vel ab apostolica sede, vel ab aliis episcopis per illa tempora, id codex comprehendit; in quo præstat et Dionysiano et cæteris canonum constitutorumque codicibus, qui nihil de rebus fidei attingunt, si capitula de gratia et libero arbitrio Cælestini epistolæ annexa excipias, quæ apud Dionysium habentur et desiderantur in nostro, et Gangrenses anathematismos.

codice ac de aliis incognitis collectionibus canonum et constitutionum apostolicæ sedis fuse disputabuntur; ubi etiam ea confutabimus quæ Paschasius Quesnellus ex eodem suo præjudicio subinde colligit.

Hæc et alia hujusmodi, quæ suis locis occurrunt, præclara quidem sunt. Duo tamen præter illa sunt quæ Ecclesiæ Romanæ studiosos (æquis porro hujus studiosus non sit, si catholicus?) et antiquitatis ecclesiasticæ amatores magis afficiunt. Unum, quod ope hujus codicis dignoscitur, quæ quove tempore Orientales synodi in usum receptæ fuerint in Ecclesia Romana, quo Antiocheni canones, Constantinopolitani, Africani, et si qui alii in controversiam vocantur.

Alterum est, ex eodem nostro codice repelli ac funditus convelli impudentem calumpniam, quam faposi illi Magdeburgenses centuriatores adversus sanctissimos pontifices Romanos Zosimum, Bonifacium et Cælestinum sceleratissime struxerunt, cum eos palam et publice traducunt velut Nicænorum canonum adulteratores, falsatores, corruptores: quasi *B* per immane scelus et impietatem, ac furiosam ambitionem a Zosimo papa scienter ac volente suppositi sint Sardicensis canones pro Nicænis, cum illos sub Nicænorum nomine Carthaginensi concilio per legatos suos obtulit in celebratissima illa Appiarii presbyteri causa: *In qua nefaria decretorum Nicænorum adulteratione pernicaciter persistit Bonifacius, homo ambitiosus, iniquus, ac pertinaciter perseveraverit Cælestinus: licet Africanam synodum veterum exemplaria Nicænorum canonum Constantinopoli et Alexandria accepisse, ac sceleratam fraudem falsatorum canonum detectam esse, probe sciret.* Certa erit deinceps ex codicis inspectione non dicam modò apud catholicos, sed et apud quosvis non desperatæ conscientie homines, et scelerata hominum mente corruptiorum protervia, et sinceritas candorque episcoporum Romanorum, qui quod acceptum a majoribus in suo codice legebant, bona fide protulerunt; quos eam ob rem ignorantia accusare non possis, quin Africanos episcopos, Orientales, ac plerosque Occidentales pariter insimules, quibus vel nullatenus vel obscure admodum innouerant Sardicensis canones ac Nicænorum numerus, de quo ad nostram usque ætatem perseveravit pruditorum controversia.

VII. Hæc quidem optime, dicit aliquis, ac probata manet utilitas sinceritasque codicis: sed quamobrem Leonis Operibus annexus, ut simul prodirent? si quidem ille una cum dissertationibus sibi propriis volumini seorsim excudendo sufficere poterat.

Non una profecto ratio id consilii persuasit. Non dicam per id temporis a me codicem inventum, cum Leoni edendo incubarem, et inde natam utrumque uno partu emittendi cogitationem; eodem codice usum esse Leonem nostrum; nonnullam lucem ex eo conciliari Leonis Operibus, ac præsertim eo loci ubi Sardicensis canones pro Nicænis ab eo laudantur: multa ejus ætate in codicem fuisse illata, magnam partem ab eodem illi insertam; maximam Eutychem sectatorumque ejus damnata dogmata attingere, quæ propria est et Leonis victoria et scriptorum ejus ma-

teries. Sed potior ratio fuit, quod Leonis Epistolæ quæ Operum ejus pars est insignior, sunt velut necessarium codicis supplementum; quo resecto, codex nobiliore sui parte minutus mancusque erit; quo adjecto, jam perfectus est, integramque exhibet juris canonici veteris Romani bibliothecam, ex qua ecclesiasticæ administrationis leges depromptæ per tot sæcula fuerunt ab apostolicæ sedis præsulibus.

Epistolas Leonis necessarium dixi codicis supplementum, quia nihil omnino quod Leonis sit codici insertum habemus (a): cum tamen omnium a Siricio papa usque ad Anastasium II præsulum Romanorum epistolas præcipuas complectatur, exceptis Anastasio I, cujus nihil superest, Sixto III, qui vix duas epistolas, et Hilario PP., qui plures scripsit. Et tamen cujus potius epistolæ suum in codice locum obtinere debuerant, quam Leonis, qui et plura cæteris scripsit de disciplina ecclesiasticæ observantia, et in Pelagianis Eutychemisque damnandis (quæ hæreses reliquum fere codicis occupant) pars magna fuit, et in posteriori etiam præcipua? Istam omissionem non ex casu vel oblivione contigisse, multo minus ex contemptu natam quisquam dixerit. Ex industria igitur factum ab iis qui codicis capitibus 41 et 42 (quæ adversus Eutychem gesta continent et a Leone videntur inserta) satius duxerunt qua serie subungere, quæ adversus eosdem hæreticos acta erant Simplicio, Felice et Gelasio Romanis pontificibus, quam actorum filium interrumpere prolixis Leonis nostri de multiplici materia epistolis; ex quibus si tantum aliquid delibassent codici inserendum, rem minus utilem et commodam facturi essent, quam cum plerasque ejusdem epistolas in unum corpus collectas ad calcem codicis posuere, ut ego factum suspicor.

Conjecturæ huic nostræ suffragatur utrumque codicis exemplar ms. Thuaneum et Oxoniense, ad quorum calcem Leonis epistolæ instar supplementi descriptæ sunt; ut in dissertatione duodecima diximus, et in indice integro Thuanei, quem codici præfiximus, quisque cernere potest.

De cæteris hujus voluminis partibus vix aliquid hic habemus præfundum. Dissertationum materiem exhibet illarum index mox secuturus. Notæ, observationes lectionesque variæ per se claræ sunt. Plerumque codices mss. ex quibus istæ manant, vel quæ genuinam restituere, designavi; sæpe hos omisi recensere, cum videlicet indubitata certitudinis est emendatio et ad eam codices omnes conspirant. Earum aliquæ prolixiores fortassis videbuntur et aliquatenus alienæ: in hoc plurimorum eruditorumque scriptorum exemplo obsecutus sum, qui perspicuitati magis studere quam brevitati, nefasque duxerunt non ea vel alieno loco illustrare, quæ illustranda quavis occasione occurrebant.

In his nonnumquam a doctissimorum virorum opinionibus recedimus, eas aliquando etiam impugnavimus ad dissertationem ejusdem duodecimam, quæ tomo tertio edetur.

(*) Leonis epistolas triginta duas huic collectioni fuisse insertas innumus annot. 8. Quesnelli præjudicium unde originem duxerit, explicabimus in obser-

mus; non alio ducti quam veritatis aperiendæ studio. **A** Bernardus significat, ingratus sim, si viri nomen hoc loco reticeam. Neque tuum, Josepho mi Quesnelle, charissime agnate, vel silentio premere queam, vel sine grati animi significatione commemorare, qui ex ditissimo illo illustrissimi Thuani penu litterario, cujus fidissimus es promus condus, et codicis Romani exemplar ms. et tot Leonis mss. codices subministrasti, non singulari in me solum, sed et in litteras amore. Clarissimum virum D. Vion d'Herouval si pro collata codicum ope laudare omiserò, solus ero omnium qui vel eruendæ vel illustrandæ antiquitati adlaborant, qui, nec si velint, se subtrahere queant beneficentissimo ejus erga litteras litteratosque studio. Cæteros, quibus aliquid officiosæ opis debemus, sua laus manet propriis locis commemoranda.

VIII. Præfari desinam, si prius præstitero ne litterarius orbis ignoret, quorum beneficio promota et adjuta sit nostra in expurgando Leone opera, dum codicum mss. copiam fecerunt, omnemque opem benevole contulerunt. Regia librorum mss. Gaza uti libentissime permisit vir clariss. D. Carcavi hujus gazophylacii vigilantissimus præfectus. Quidquid e celeberrima Sangermanensis cœnobii bibliotheca usui nobis esse potuit, qua excusum, qua manuscriptum, **B** id omne liberalissime profudit R. P. Domnus Lucas Dacheri, cujus doctrinam et pietatem cum omnibus suspicio, cujus amicitia cum paucis glorior. Codicem Leonis manuscriptum perhumaniter communicavit ditissimæ S. Victoris bibliothecæ scientissimus custos D. le Tonnellier. Quantum debeam viro doctissimo Eduardo Bernardo astronomiæ in Oxoniensi academia Saviliano professori, dicere non valeo. Non tantum enim codicis Romani aurum contra æstimandi apographum cura sua descriptum ad me transmisit, sed et bibliothecas Oxonienses summa diligentia ipse scrutatus est, archiva Laudina, Bodleiana, Orielensia, Baliolensia, Pembrochiana, etc., excussit, edita cum inss. codicibus contulit, varias lectiones propria descripsit manu, ea cura, eo studio, ea humanitate, cui **C** parem vix ac ne vix quidem invenias. Nec satis fuit viro liberalissimo sua profudisse, nisi et amicorum studium ac laborem impendisset, quorum oculis Cantabrigenses bibliothecas et codices mss. lustravit, indeque excerptas misit variantes lectiones. Humanissimo D. Thomæ Gale hanc me opem debere quando

(a) De Vindebonensis et Romanarum bibliothecarum codicibus, qui nobis usui fuerunt, in generali præfatione aliquid attigimus; sed in præfationibus peculiaribus ad Sermones et Epistolas plura. Codicem

vero qui Joannis Baptistæ Mari canonici S. Angeli variantes, lectiones Sermonum S. Leonis tantummodo præfert, in bibliotheca Barberina invenimus. Vide hac super re præfationem ad Sermones, num. 27.

EJUSDEM QUESNELLI NUNCUPATORIA

SUÆ EDITIONI PRÆFIXA.

Sancto Leoni Magno Ecclesiæ Romanæ episcopo, **D** tentiam quidquid ubique catholicum est (h), velut colesle oraculum miratur, celebrat, veneratur; catholica luminari (b), orthodoxæ fidei columnæ (c), vocis Petri interpreti (d), apostolicorum dogmatum defensori (e), apostolis cœquando (f), angelis æquali (g); cujus sen-

(h) Prat. Spirit. c. 149.
(i) Adrian. PP. II in concil. CP. IV.
(j) Ep. 20 (nunc 23) S. Leon. ad Flav. c. 2; ep. 69, 89 (nunc 89, 115), etc.
(k) Ep. 78, 79, 80, 81 (nunc 104, 105, 106, 107), etc.

(a) Hincm. Rem. l. de Prædest. c. 33
(b) Facund. l. v, cap. 5.
(c) Libell. episc. Oriental. ad Agapetum PP.
(d) Lib. ep. 2 Syriæ ad Justinianum imper.
(e) Relat. conc. Chalc. ad Leonem PP.
(f) Libell. synodicus c. 89.
(g) Idem, c. 94.